

voor het beheer nodig zijn dan nu het geval is. En dit geldt zal voor een lange periode beschikbaar moeten komen. Mogelijkheden zijn een andere inzet van Europese landbouwsubsidies (GLB-gelden) en/of een compensatie voor de nu weggevallen braakleggingsvergoedingen.

De kans is echter groot dat er geen of onvoldoende extra middelen beschikbaar komen. Wat kunnen we dan doen? Mogelijkheden zijn het zo efficiënt mogelijk inzetten van de wel beschikbare middelen door aanpassing en verbetering van de beheermaatregelen, het beter benutten van de mogelijkheden in de agrarische bedrijfsvoering en het inzetten van beheergelden in gebieden die de meeste kans op succes bieden.

Literatuur

- Donald, P.F. 2004. *The Skylark*. Poyser, London.
- NABU 2008. *Die Bedeutung der obligatorischen Flächenstilllegung für die biologische Vielfalt - Fakten und Vorschläge zur Schaffung von ökologischen Vorrangflächen im Rahmen der EU-Agrarpolitik*. Berlin.
- Provincie Groningen 2007. *De toestand van natuur en landschap 2006 in de provincie Groningen*. Groningen.
- Pulliam, H.R. 1988. *Sources, sinks and population regulation*. *The American Naturalist* 132: 652-661.
- Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief 2008. *Kiek de Grauwe Kiekendief: de acrobaat van de polder! Scheemda*.

Forumdiscussie - Akker- vogels en brood voor boeren

Koos Dijksterhuis

Of de Grauwe Gors terugkeert in Groningen? Het is niet uit te sluiten. Maar laten we ons richten op behoud van wat Groningen nog heeft aan akkernatuur. Concentratie van de inspanningen in kansrijke gebieden levert het meest op. Mits er brede akkerlanden blijven. Het draagvlak onder boeren is belangrijk en we willen geen nieuwe varkens en kippen meer! Dat is op 8 maart de opgewekte teneur in Oudeschans tijdens het slotdebat over akkervogels, ter viering van de veertigste verjaardag van Avifauna Groningen.

'De boer zijn brood is de akkervogel zijn dood', stelt dagvoorzitter Alco van Klinken als hij een kort maar flitsend debat opent. De ongeveer 150 toehoorders spitsen hun oren. Die oren hebben al acht lezingen of praatjes over akkervogels beluisterd, maar

het publiek blijft alert en opgewekt. Dat mag ook wel, want het debat sluit een feest af: Avifauna bestaat 40 jaar.

'Die stelling klopt van geen kant', meent CDA-gedeputeerde Douwe Hollenga. 'De boer zijn dood is de akkervogel zijn dood!' Grauwe Kiekendief-expert Ben Koks knikt: 'Je hebt renderende landbouw nodig om agrarisch natuurbeheer te kunnen ontwikkelen.' Ruimteadviseur Leo Lamers van Arcadis zegt het zo: 'De akkervogel kan en moet de broodwinning van de boer zijn. Als boeren hun brood konden verdienen met natuur en landschap ...' Volgens Fred Bosman van de agrarische natuurvereniging Wierde & Dijk is een deel van de bedrijfsvoering inderdaad alleen te combineren met natuur als de samenleving daar de kosten van vergoed. 'Maar voor een deel zijn die twee ook zo al goed te combineren, hoor.'

Zelfs voorzitter Rein Loeters van LTO-Noord kan daarin meegaan: 'Wij boeren hoeven echt niet altijd het onderste uit de kan. Maar als de boer er een boterham mee kan verdienen, zal hij zeker bereidwillig zijn aan natuurbeheer mee te werken. De kosten ervan stijgen, dus moet de vergoeding meestijgen.'

Die kosten stijgen vanwege de stijgende brandstof- en voedselprijzen, en in het bijzonder de stijgende graanprijzen. Daarbij komt de voortschrijdende schaalvergroting en intensivering van de landbouw, zodat het voor vogels steeds lastiger wordt zich te handhaven. En de maatregelen om ze te behouden worden ingrijpend en dus duurder. Een boerenzoon in het publiek vindt dat de trend in de landbouw 180 graden moet draaien: 'terug naar kleinschaligheid.' Maar daar valt volgens Loeters wel wat op af te dingen: 'De schaalvergroting gaat inderdaad verder, akkerbedrijven moeten groeien. Maar met de intensivering is het wel voorbij. De landbouw is juist aan het verduurzamen. Kijk maar naar het mestbeleid van de laatste jaren. En ook de

chemische gewasbescherming wordt aan banden gelegd.' En schaalvergroting hoeft akkernatuur niet te schaden. 'Het is een misverstand dat vogels kneuterig cultuurland moeten hebben', zegt Koks. 'In grootschalig akkerland lukt het met veel soorten ook. Niet met Grauwe Gorzen, maar wel met Kneuen, kwikstaarten, leeuweriken en kiekendieven. Zolang je maar goede akkerlanden inzaait. Minimaal zes meter breed. Ik zie kiekendieven verdwijnen uit gebieden waar de randen zijn versmald tot drie meter. De vogel die op Loeters' land uit het ei kroop, zag ik terug in Mali. Hij ging zelf een heel eind verderop broeden, waar meer en betere randen zijn.' Loeters werpt korzellig tegen dat die smalle randen niet door boeren zijn bedacht, maar door de overheid. Koks beaamt dat, hevig knikkend. Toch vindt iedereen dat de immigratie van Achterhoekse en Brabantse (pluim)veehouders met megastallen vol varkens en kippen moet stoppen. Die vorm van intensivering dreigt de pan uit te rijzen. Naar en van die bedrijven rijden vrachtwagens af en aan, met veevoer of mest. Lamers waarschuwt

Groningen weet hoe je akkervogels kan redden

Voor minister Verburg is veel eer te behalen met bevorderen van natuur langs akkers.

Bruin Beleggen
 De provincie Groningen heeft een plan om akkervogels te beschermen. Dit plan is gericht op het behouden van akkervogels in de provincie Groningen. Het plan is gericht op het behouden van akkervogels in de provincie Groningen.

De meeste akkervogels zijn de afgelopen decennia massaal afgenomen. In de provincie Groningen is in dit verband al veel aandacht besteed, met name via de provincievoorlichting en de provincievoorlichting. Akkervogels zijn afhankelijk van akkers. De bescherming van akkers wordt nu in handen van de provincie Groningen. Dit akkerbeheer moet leiden tot een betere situatie in de provincie Groningen. Het plan is gericht op het behouden van akkervogels in de provincie Groningen. Dit akkerbeheer moet leiden tot een betere situatie in de provincie Groningen.

in de provincie Groningen is in dit verband al veel aandacht besteed, met name via de provincievoorlichting en de provincievoorlichting. Akkervogels zijn afhankelijk van akkers. De bescherming van akkers wordt nu in handen van de provincie Groningen. Dit akkerbeheer moet leiden tot een betere situatie in de provincie Groningen. Het plan is gericht op het behouden van akkervogels in de provincie Groningen.

in de provincie Groningen is in dit verband al veel aandacht besteed, met name via de provincievoorlichting en de provincievoorlichting. Akkervogels zijn afhankelijk van akkers. De bescherming van akkers wordt nu in handen van de provincie Groningen. Dit akkerbeheer moet leiden tot een betere situatie in de provincie Groningen. Het plan is gericht op het behouden van akkervogels in de provincie Groningen.

Meeste geld gaat ten onrechte naar schaalvergroting

Akkervogels worden vooral bedreigd door de schaalvergroting van de landbouw. Dit kan worden voorkomen door de landbouw te diversifiëren. Dit kan worden voorkomen door de landbouw te diversifiëren. Dit kan worden voorkomen door de landbouw te diversifiëren. Dit kan worden voorkomen door de landbouw te diversifiëren.

in de provincie Groningen is in dit verband al veel aandacht besteed, met name via de provincievoorlichting en de provincievoorlichting. Akkervogels zijn afhankelijk van akkers. De bescherming van akkers wordt nu in handen van de provincie Groningen. Dit akkerbeheer moet leiden tot een betere situatie in de provincie Groningen.

voor de stank: 'Moderne stallen weten tweederde van de emissies te filteren', zegt hij. 'Dat klinkt goed, maar het betekent dat je bij een varkenshouderij met 30.000 zeugen nog altijd 10.000 zeugen ruikt.' Hij pleit voor een stop: 'Het rijk stelt maxima aan het aantal intensieve veehouderijbedrijven. Dat kan de provincie toch ook doen?' De provincie wil inderdaad geen nieuwe megastallen meer, verzekert Hollenga, 'maar bestaande bedrijven mogen nog wel uitbreiden.'

De debaters zijn het over bijna alles roerend met elkaar eens en toch is het een spannend debat. Omdat er niet om de brij heen wordt gedraaid. De vijf debaters zeggen wat ze te zeggen hebben, maar meer ook niet. En dat zorgt voor vaart. Een toehoorder vraagt hoe gedeputeerde Hollenga de akkervogels denkt te gaan helpen.

'We formuleren nu het provinciale omgevingsplan, waarvoor we de provincie in gebieden indelen naar kansen voor akkernatuur. We hebben zes à zeven miljoen euro rijksgeld voor agrarische natuur en betalen uit eigen zak twee ton voor proeven met duo- en trioranden. Verder zijn we aan het lobbyen voor extra geld.'

Met de duo- en trioranden doelt Hollenga op de akkerranden van Wierde & Dijk, in Noord-Groningen. De akkerbouwers lopen natuursubsidies mis doordat ze de rand in twee of drie lange stroken splitsen, waarvan ze de helft laten woekeren en de andere helft kort houden. Veldmuizen gedijen in het lange gras, maar zijn voor roofvogels en uilen makkelijker te zien en vangen in het korte gras. Bovendien blijken Veldleeuweriken die gemaaide stroken op prijs te stellen. De veldjes wintertarwe die hier en daar in Groningen en Drenthe blijven staan als winterkost voor zangvogels, blijken ook gunstig te zijn voor Veldleeuweriken.

Hoewel akkerbouwer Cors Onnes er in de Reiderwolderpolder bij de Dollard andere ervaringen mee had: 'Voordat er een Geelgors kwam, was het wintergraan al opgegeten door ganzen. Mijn collega's leden meer schade door die ganzen dan ze vergoed kregen. Er is met de provincie geen oplos-

sing gevonden. Nu is dat gedogen gestopt en moet ik weer aan de gang met vlaggen en afschot.'

Gedeputeerde Hollenga vindt het erg jammer dat de proef met het ganzengedoo gebied is mislukt en probeert in Den Haag geld los te peuten. 'Dat valt niet mee. Sommige provincies hebben weliswaar ganzengeld over, maar die staan niet te dringen om dat aan Groningen te geven.'

Daar raakt Hollenga een punt dat eerder die dag door vogelexpert Kees van Scharenburg van de provincie Groningen werd aangevoerd. Er is een bepaald budget beschikbaar en dat wil je zo rendabel mogelijk inzetten. Ganzen gedogen kost geld, dat dan niet voor leeuweriken beschikbaar is. En leeuweriken help je het best door de schaarse middelen te concentreren in kerngebieden. Zo werkt het Groninger kiekendievenmodel van Ben Koks en daar is Hollenga voorstander van. Nu zit het Hollenga natuurlijk mee dat veel kerngebieden voor akkernatuur in zijn provincie liggen. Maar als je Europese gelden gaat concentreren, is het misschien raadzaam dat in de succesvolle akkernatuur van Noord-Duitsland te steken. Of in het behoud van de nog niet platgewalste akkers van Oost-Europa. Behoud is goedkoper dan herstel en de grondprijzen zijn daar lager, dus zijn er voor dezelfde euro meer leeuweriken te redden.

'Maar je moet waken voor het draagvlak', meent Bosman van Wierde & Dijk. 'Als je de middelen concentreert, kunnen elders zeer gemotiveerde boeren het nakijken hebben. Dat bevordert het draagvlak niet.'

Ben Koks krijgt het laatste woord. 'Is de Grauwe Gors te redden? Vergeet het maar', roept hij, meteen gevolgd door: 'Geloof mij niet! Geloof geen enkele zelfbenoemde expert die zulke stellige uitspraken doet. Ecologie kan verrassen! Voor het eerst zien we in Oost-Groningen Geelgorzen en meteen honderden. Twintig jaar geleden stond in alle bladen dat het afgelopen was met de Grauwe Kiek. En kijk nu eens: 47 paar. Ik hoop dat we hier over twintig jaar weer zijn en kunnen terugzien op een waanzinnig succesverhaal voor akkervogels.'